

SZOMBAT

Dr. KENÉZ-KURLÁNDER EDE
SZEMLÉJE

Szerkesztőség és kiadóhivatal: VI., gr. Zichy Jenő-u, 43, II. 1. T.: 2 -14
Előfizetési ára egész évre 20 P
félévre 10 P. Postatakarék. csokksz. 16760

Ötven év múlva félannyi zsidó lesz Pesten!

**A vallási közöny nempedig a kitérés
pusztit el bennünket**

Akik ismerik a *Szombatot* tudják, hogy programomhoz híven kerülöm a gravaminális politikát, irtózom a demagógizű, hangzatos címeiktől és gazdasági érdekeim háttérbe szorítása mellett, egy szent cél lebeg előttem:

a zsidóság közérdeke.

Ha most mégis vészkiáltással fordulok a felekezet egyeteméhez, teszem ezt azért, mert nem tudok szabadulni ama szomorú megállapításomtól, hogy végveszélyben vagyunk, meredek előtt állunk, amitől csak az összes erők összefogásával lehet felvenni a küzdelmet és megváltoztatni a Végzetet.

Hosszabb idők óta foglalkozom a felekezetünket érdeklő statisztikai adatokkal és ezekből igyekszem a tanulságokat levonni, úgy a jelenre, mint a jövőre nézve. Felekezetünknek nincsen statisztikai hivatala és így pontos, megbízható adatok híján csak saját kombinációmra vagyok utalva. Beható számítások alapján azt állítom, hogy Pesten legalább 30.000 felnőtt zsidó még Engesz-telőnapkor sem keresi fel a templomot. Ezen megállapításomat senki sem cáfolta, sőt külföldi lapok elég sűrűn idézik cikkemet és hasonló számításokat eszközölnek más városokban is. Sajnos azt kell mondanom, hogy az általam felállított tétel még alatta van a valóságnak. Csak egy ellenvetést fogadok el komolynak, hogy az elmaradás oka részben a rossz gazdasági viszonyokban leli magyarázatát. Ha nem volnánk *kénytelenek* az üléseket *árúsítani*, ha több *ingyen templom* állana a hívek rendelkezésére, ez az anyagi könnybbség nagyobb tömegeket vonzana a templomba.

A hézagos statisztikai adatok révén utvesztőbe kerültem és nem tudtam kellőképp mérlegelni a jelenségeket. Előbb a rabbiság jelentése alapján indultam el, melyek szomoru következtetésekre vezettek, majd *Illyefalvi* adatai alapján megnyugtató számításokat kellett eszközölnöm. Sokan felfigyeltek aggasztó számításaimra, mértékadó vezető egyének is és akadt a Szombatnak egy jó barátja, aki pontos, megbízható adatokat gyűjtött és ezeket rendelkezésemre bocsátotta. Már most megállapítom, hogy annál a házaspárnál, mely nem jelenti be gyermekét a hitközségnél és mellőzi a circumciziót, nemcsak a gyermek tekintendő elveszettnek a zsidóság számára, *de a szülők is csak átmenetileg zsidók.* „*Trotzjuden*“, „*Nothjuden*“, „*még zsidók*“, akik csak adót fizetnek, de nem járnak templomba, legfeljebb mazkirhoz. Ezek a tömegek még nem térnek ki, a szülőkre és a rokonságra való tekintettel, némely esetben dacból, de ez csak idő kérdése. A be nem jelentett generáció nem marad meg nekünk — ez egészen bizonyos.

A rendelkezésemre bocsátott adatok szerint, melyek hitelességét ellenőriztem és így azok pontosságához kétség nem fér, — 1930. év április, május, június és július hónapjában Pesten a IV—IX. ker.-ben:

346 zsidó gyermek született, ezekből 149-et nem jelentettek be a hitközségnél, 52 fiút és 97 leányt,

viszont az 52 fiu közül 11 fiunak a szülei vidékiek és így ezeket lehet számítani. Ha én azonban optimisztikusan leszámítok még 38-at és csak 100 be nem jelentett gyermeket veszek alapul, ez is évenként 300 egyén. A kitérések évi átlagszáma 400, vagyis évi 700 és ehhez hozzá kell számítani a be nem jelentett gyermekek szüleit is. A vegyes házasságok évi átlaga 700 és a halálozásoké 50 százalékkal nagyobb a születések számánál. Ha mindezt tekintetbe vesszük, úgy a szomoru valóság, hogy

ötven év múlva félannyi zsidó lesz Pesten.

Évtizedek hibáinak, mulasztásainak és bűneinek eredménye ez és most már nem sok értelme lenne visszamenőleg kutatni, hogy kit terhel a felelősség és, kitől kérjük számon a szomoru jelent, a végveszéllyel fenyegető jövőt. *Usámnű*, mindannyian vétkesek vagyunk, akik valamelyes szerepet játszunk a felekezeti életben és mindannyian felelni fogunk, ha valamikor számon kérik tőlünk vétkeinket — *diñ wechesbajn* — mert ezt a végzetes folyamatot meg kell állítani. A hittanoktatás ma jobb, mint volt a múltban, de nem érhetjük be azzal, hogy ez a kór nem terjed tovább. Nekünk a *vallási közönyt meg kell törni*, és annak nem szabad előfordulni, hogy optimisztikus számítás szerint 300 zsidó gyerme-

ket ne jelentsenek be a hitközségnél, mert ez annyit jelent, hogy még élünk bár, még vannak dicsőséges, viruló intézményeink, de már *el vagyunk jegyezve a pusztulással*. Immigráció nincs, nem lehetséges és két emberöltő után számban, erőben lesorvadva a végpusztulás felé haladunk.

Első sorban *a rabbiság és az előljáróság kötelessége útat és módot keresni, mi hát a sürgős teendő!!* De valamint közveszély esetén *polgárőrséget* szerveznek és önkéntes tűzoltóságot, most mindnyájunk kötelessége felsorakozni a fedélzetre és hathatósan támogatni a vezetők nehéz feladatát.

Mi hát a teendő?

Nem akarok tanácsot adni, beérem azzal, hogy reflektorral rávilágítok a szomorú jelenre, a végpusztulással fenyegető jövőre. *A vezetőségnek módjában áll ellenőrizni adataimat és akarom hinni, hogy felkiáltásom nem fog elhangzani, mint kiáltó szó a pusztában.*

Dr. Kövesi Géza

Megérdemelt kitüntetés érte a magyar orvosi kar egyik legkedvelt főorvosát. A közegészségügy terén páratlan érdemei szeretetben álló főorvosát. A közegészségügy terén páratlan érdemei elismeréseül a Kormányzó egészségügyi főtanácsossá nevezte ki.

K ö v e s i d r. kitüntetése osztatlan örömet keltett nemcsak szakkörökben, hanem a társadalom minden rétegében is. A szeretetreméltó modorú, valóban nagy tudású főorvos igazi értéke az emberiségnek, de nagy értéke hitéletünknek is. Felekezetéhez való őszinte ragaszkodása példaképe lehet minden zsidó vallású hitestvérünknek és meg vagyok győződve róla, hogy kitüntetése alkalmából örvendeznek mindazok, akik ismerik őt és nagyra becsülik.

E sorok írója különös meghatottsággal írja le K ö v e s i G é z a d r. nevét és hálatelt szívvel emlékezik vissza arra, hogy nagybeteg édesanyja neki köszönhette örvendetes felgyógyulását. Így hát együtt örvendünk az örvendezőkkel s arra kérjük az Egek Urát, hogy K ö v e s i G é z a d r.-t sokáig éltesse és általa továbbra is felgyógyulást leljen mindmeggannyi szenvedő testvérünk! . . .

Kell-e Pesten reformtemplom?

Tizezrek nevében.

Egy misztikus úriember küldte a következő cikket. Telefonon is beszélt velem és semmi áron sem akarta magát megnevezni. Minden egyes mondat azonban a cikkíró lucidus elméjét, komoly törekvését bizonyítja. Arról igazán nem tehet, hogy ami nekünk quasi mennyei élvezet, — méén a j l o m h á b ó — a Thora leinolása, az neki „értelmetlen mormolás“. Akárcsak, ha egy „botfűlű“ betéved az Operába, Wagner egyik nehéz darabjához. A cikkíró egyike az általam mindig említett 30.000-nek, kik Engesztelőnapkor sem járnak templomba. Sokan vannak, kik hasonlóképp gondolkodnak, kiknek csak egy reformtemplom felel meg. Nekem nem kell, — chólile! — Neked sem kell, a harmadiknak sem kell, de kell a többi 30.000-nek és ne feledjük, hogy a vakok intézetét épszemű emberek szokták létesíteni.

Dési Géza dr. az Egyenlőség egyik augusztusi számában a tőle megszokott lendülettel és melegséggel adta le a maga vétóját a zsidó vallási reformtörekvésekkel szemben. Cikke egy igen gyönyörű költemény volt prózában és bizonyára megthotta azokat is, akik nem egészen értenek vele egyet. Ám a költészettel párhuzamosan halad a rideg valóság: a hitetlenség, a közömbösség és a hűtlen elpártolás, amelyek megjöttek és egyre nagyobb mérvet öltenek minden reformálás nélkül is, amiből okszerűen következik, hogy a korral való haladás és lényegtelen külsőségek megszüntetése, melyeknek az Istenhithöz és a tízparancsolatban gyökerező erkölcsi felfogásokhoz semmi közük, még nem reformáció, még kevésbé hitehagyás. És ha botorság volna azt hinni, hogy gyökeresebb hitújítással, amely a zsidó vallást absolut eszmei tisztaságában akarná fönntartani, gátat lehetne vetni a kitérések elé, viszont még nagyobb botorság az olyan elgondolás, hogy az indifferentizmus fagyhullámaait érintetlenül hagyná a vallásoktatásnak és az istentiszteletnek a

Kitűnő minőségű
Hutter szarvas
szappan kóser

Kapható minden fűszer- és festékkeresésben. Gyártja a budapesti orth. hitköz-
ség rabbinátusának felügyelete mellett.

Hutter József Szappangyár-Olajipar
Részvénytársaság

Budapest, VII., Erzsébet-körút 6. szám.
Tel.: J. 261-91, 92, 93, 94.

Orthodox kóser

„CERES“ ételzsir

a szokott kiváló minőségben minden fű-
szer, c s e m e g e- és élelmiszerüzletben
k a p h a t ó

HUTTER JÓZSEF

szappangyár Olajipar R. T.

Budapest, VII., Erzsébet körút 6. sz.

Tel.: J. 261-91, 92, 93, 94

tradíciók kapuit dörgető, de — ismétlem — a zsidó vallás lényegét teljes épségében fenntartó modernizálása.

Nyugodt lélekkel merem állítani, hogy tapasztalataim szerint a mai zsinagógai rend, nemcsak hogy áhítatot nem kelt a magasabb intellektusok körében, hanem ennek az ellenkezőjét és a legkedvezőbb esetben is csak gyermekkori visszaemlékezések gyűjtőlencséjén át vált ki pillanatnyilag egy kis meghatottságot, mely rögtön eltűnik, amint a „hívő“ a templom küszöbét átlépte.

Ezeknek a ki nem elégített lelkeknek a zsidó vallás érdekében kell bizonyos concessiókat tenni. Avagy jobb így, ahogy van? Hiszen a közömbösség az első stáció a hitehagyás felé, s akit erről a fokról még visszaránthatunk, az, ha él benne egy kis szikrája a kegyeletnek, nem fogja követni a meggyőzés nélkül elpártolóknak nagy sorát.

Reformált zsidók tömegesen élnek sorainkban. Formailag belül állanak a közösségben, de lelkileg majdnem oly távol, mint a kitértek, és voltaképen a teljes negatívum alapjára helyezkedve, egy láthatatlan külön közösséget alkotnak, melyhez őket és egymást a vallási szabályok és szertartások egyetértő mellözése fűzi.

Dogmatikus alapon nekem sem kell reformáció, mert ez valóban csak híd lenne, mely a tulsó partra visz a végső elmerülés mélysége felé és csak az egység megbontására vezetne fölöslegesen és kártékonyan; de szilárd meggyőződésem, hogy a zsidó vallásnak az fogja tenni a legjobb szolgálatot, aki türelemmel igyekszik megmenteni a sok-sok lelket, mely a teljes vallástalanságban biztos elkárhozásnak van kitéve.

És bármily furcsán hangozzék, a kérdésben a legnagyobb hivatás éppen az *orthodoxiára* vár. Az ő soraikat semmiféle rajtuk kívül álló modernizálás nem fogja megbontani megritkítani, ellenben ha az elmondottakat, köztudomásu tényeket bölcsen mérlegelni fogják, be kell látniok, hogy a „*tout comprendre c'est tout pardonner*“ elve termékenyítőbb hatással lesz a lelkekre, mint a rideg vissza és elutasítás, az excommunicáció, mely a Spinozákat vitte át idegen táborokba.

A tréfás mondás szerint minden zsidónak megvan a maga külön sulchán áruchja, vallási törvénykönyve, amely szerint él: eszik, imádkozik, mosdik és öltözködik. Nüanszbeli eltérések még a legconservatívabb gondol-

Radion egymaga mos!

Gyártja: **Hutter József szappangyár — Olajipar r. t.**

Budapest, VI., Erzsébet-körút 6.

Telefon: József 461—91, 92, 93, 94.

kodások közt is vannak. Azt mondhatnák, hogy egy tizenötmilliós skála áll fön a tulbuzgóság superlativusától a hittagadás feneketlen mélységéig. Ez egy állapot amelyen nem segíthetünk az új frazeológiával: vissza a zsidósághoz! Akinél ez a jelszó visszhangra talál, *annak nincs rá szüksége*, akire ráférne a követése, annál pusztában elhangzó szó ez az intelem. A természet-tudomány emlőin nevelkedő mai gyermeket sem tefilinnel és talisszal, sem más igen tiszteletreméltó kegyszerrel nem lehet a zsidósághoz fűzni vagy ahhoz visszacsábítani. Az értelméhez kell szólni, a kedélyéhez pedig olyan formások keretében, amelyek alkalmasak benne a környezethez és a mindennapi élethez simuló módon áhítatot kelteni. Egy megértett és átérzett ima, a szívhöz férköző és méltóságteljesen elénekelt zsoltár (a sok végnélküli mormolás helyett, a biblia heti szakaszának ledarálása közben való kaszinózás nélkül) bizonyára beinvitálna egy órára a zsidó templomba azt is, akiben már csak igen laza kapcsok vannak a hítélet irányában. Ezek számára tartanám kívánatosnak a korszerű templomot, megrövidített és modern rituáléval minden dogmatikus reformálás nélkül a fennálló haladó hitközségek keretében, mert ha nem adjuk meg, majd megcsinálják maguk, de abban nem lesz köszönet, miként a német és amerikai példák mutatják.

Önként felvetődik a kérdés, hogy a dolgok itt vázolt állása mellett miért nem követelték vagy csinálták már meg azt a templomot és leegyszerűsített, mégis a lélekre jobban ható rituálét azok, akiknek szánva van, illetve arra vágyakoznak? Egyszerű a felelet: a közömbösség, a kényelemszeretet, a támadásoktól való félelem tartja vissza azokat, akik magasabb értelmiségűknél és társadalmi posztójuknál fogva hivatottak lennének a mozgalom élére állani, a nagy tömeg pedig a tehetetlenség súlyánál fogva járja a rögöt, nem törődve semmivel, ami érdekkörüket nem érinti, illetve nem zavarja.

Senyved, sorvad a zsidóság fája. Egyre több levele hull a pusztulásba és valljuk meg, hogy nem a silánya, azaz hogy *nem kizárólag a férgese*. A születések száma ma már nem igen pótolja a veszteséget. A tendentia — sajnos — nem a conservatív elem szaporodása, hanem megfordítva. Külső

KIRÁLY GÖZMOSÓDA

Festő- és Vegytisztított t. olvasóink és barátaink szíves figyelmébe ajánljuk. A cég világviszonylatban is elsőrendű berendezése a ruha lehető kiméletét garantálja.

Ü Z L E T E K:

IV., Magyar-u. 3, V., Bálvány-utca 23,
VII., Király-utca 15, VII., Dohány-u. 20.
Gyár: VI. kerület Hajdu-utca 12—14.
Telefonok. Házhoz küldene!

Vidéki képviselők kerestotnak.

elemekkel nem pótolhatjuk a lassú, de folytonos vérvesztést. A gazdasági helyzet súlyosbodása pedig még külön is aláássa a fát gyökereiben. Ezt tétlenül nézni nem lehet és nem szabad azoknak, akiknek kötelessége őrteni állani **Israel kapuinál.**

Kettős a feladat: az egyik az ismét járványszerű kitérések leküzdése. Ezen a téren a praeventiv eszközök alig képzelhetők el, de a legkevesebb, ami megtehető: a hűtlenség megbélyegzése és az elpártolók bojkottja. Ha megszakítunk velük minden magán és üzleti érintkezést, ha éreztetni fogjuk megvetésünket, ez olyan büntetés lesz, amely az ingadozókat gondolkodásra fogja készíteni. Hiszen tudjuk, hogy a keresztény társadalom tisztában lévén az áttérés leggyakrabban szereplő visszataszító rúgóival, nem nagyon siet az odatóduló új versenytársakat keblére ölelni, sőt gyanakvó szemmel tekintenek rájuk. Folytatják hát a legtöbben a régebbi, a kitérés előtti társadalmi életet, különösen, ha sok pénzért nem képesek befogadást nyerni ott, ahova az esetek túlnyomó részében minden meggyőződés nélkül, hamis eskü árán igyekeztek beférközni.

A másik, szerintem jóval fontosabb feladat azonban az, hogy az elméleti hittagadókat és világfelfogásuk alapján közömbös lelkeket a felekezet részére *megnyerjük, vagy visszahódítsuk.* Sok-sok ezren vannak, akik pusztán azért tartják magukat távol a hitétől — megmaradva a felekezet kebelében, — mert nézeteik, modern gondolkozásuk mellett álarcoskodásnak tartanak a részvételt olyan rituálékban és ceremóniákban, amelyek meggyőződésükkel ellenkeznek, elavultak és akárhányszor inkább a kritikát hívják ki, semmint fokoznák, illetve előidéznek az áhitatot. Ezeket csak egy-egy nagyszerű szónoklat és az istentisztelet művészi része viszi néhanapján a templomba, de képzelhető-e, hogy egy árva betűt sem értve egyébként a sokszor hosszadalmas istentisztelet héber nyelvéből, a követni nem tudott, ledarált recitációkból, melyeket a szomszédok illetlen tereferéje is zavar, szíveikkel Isten felé tudnak fordulni?

Kétségtelen, hogy viszont vannak ugyanolyan nagy számban vakonhívők is, akiknél nevelési beidegzettség, hogy az istentisztelet mai rendjével nagyon meg vannak elégedve; és vannak, akik a szokás hatalmánál fogva nem tudnak, de nem is akarnak gondolkodni azon, hogy talán szebben és az értelemnek is megfelelőbben mehetne végbe mindaz, amire azt mondják, hogy Istennek gyülekezeti imádása. De ki lenne oly botor, hogy ezeknek a boldogoknak hitét el akarná venni és őket eltántorítani kívánná a szentnek vélt, megszokott methodustól? Ellenkezőleg: maradjanak meg vigaszt és megnyugvást adó életrendjük mellett, hiszen mi modernnek nagyon jól tudjuk és belátjuk, hogy szükség van a hitre, a népnek pedig mysticismusra és külsőségekre, és belátjuk, hogy a conservatív elem az a kiapadhatatlan forrás, mely a történelmi zsidóságot táplálja és fenntartja. De vajjon jobb-e a felekezet szempontjából, hogy széles rétegek legyenek meddőségre kárhóztatva, mert ők másképp gondolkodnak, másképp hisznek és képtelenek beleilleszkedni olyan keretekbe, melyek műveltségük, ízlésük és hajlandóságuk határain messze túl esnek?! Ha ezeknek lelki szükségleteiről a kor intő szava szerint nem gondoskodik hivatalosan maga a felekezet, okvetlenül eljön *egy vagy több nem kívá-*

natos reformáció, avagy előáll a kérdés a teljes közömbösség zárófokánál: ha semmit sem hisznek, semmit sem tartanak, miért ne menjenek át meggyőzés nélkül is oda, ahol őket a hatalom előnyei várják? Hiszen az egész csak egy kis formaság!

Végzetes struccpolitika ezeket a jelenségeket észre nem venni, még végzetesebb velük ridegen szembeszállni és jóindulatú törekvéseket ellenséges szemekkel nézni és kezelni! A szabad gondolat nem tűri a béklyókat, amiket az ősi tradíció jelszavával vernek reá.

E sorok írója *távol áll mindenféle reformmozgalomtól, az egészről csak a Dési Géza cikkéből értesült, de meg van győződve arról, hogy épelméjű embernek eszéágába se jut a zsidó vallást megváltoztatni és olyasmit akarni, hogy a conservatív elemeket is megnyerjék a reformációnak. Csak arról lehet szó, hogy azokat az embereket, akiket csak igen laza szálak fűznek már a zsidósághoz és a felekezet kötelékében csak kegyeletből és becsületből maradnak meg, üdvözölni engedjük a saját felfogásuk és mentalitásuk szerint, mielőtt ez a vékony szál is elszakad.*

Kényes a kérdés. Sokan vannak ezen a véleményen a szellemi vezérek között, de mindenki fél hozzányúlni, mert nem vállalja a felelősséget és nem akar ádáz támadások középpontjába kerülni. Pedig jól és bölcsen csak igazi tekintélyek és minden gyanún felülálló férfiak vezethetik megoldás felé a válsággal küzdő zsidó hitéletet.

Anonimus.

Reflektor Bűnlajstrom

A Jamim noraim jelentősége és fenkölt hangulata azt kívánja, hogy a reflektor éles fénysugarai ünnepélyesen tompítva világítsák meg a zsidó élet folyását. Szívem egész melegével recitálom a régi, hagyományos kis verset: „Végződjenek az év átkaival; kezdődjenek az év áldásaival!”

Az év átka nem a jó Isten szigorú megpróbáltatásában áll, hanem erkölcsi fogyatékoságunkban és Izrael bűneiben. A zsidó történelem legvéresebb fejezetei fölött is ragyog a magasztos felirat: Al kidus hásem! A valódi lesújtó átok csak a chilul hásem, a zsidó nép lelki sorvadása és erkölcsi süllyedése. Tekintsék mint bűnbánati hyperbolát, ha azt vallom, hogy a budapesti zsidó élet elmúlt éve nem a kidus hásem jegyében telt el. A csonka jubileum szomorú komédiája, a „Középkor” vidám tragédiája, a „békeszövetség” bohózatja, a hitelszövetkezetek és a külföldi összeköttetés ellen folytatott lekiismeretlen harcok, melyek egy sikerült erkölcsi bukással az „Egyenlőség” kapirajtjában végződtek, mind ezek a link historiák nem csak egy privátlapnak viselt dolgai, mert ennek a sajtóterméknek a mentalitása áthatja a zsidó közszellemet és minden ünnepélyes ígéret és biztosítás ellenére még

mindig vezeti, vagy inkább félrevezeti a zsidó közéletet.

Az „Egyenlőség“ első fellépése a zsidó külpolitika színpadán erősen emlékeztet a „Középkor“-ra. Szabolcsiék itt is nagy sikerről beszélnek, de az egész külföldi zsidó sajtó épp olyan súlyos kritikát ír Szabolcsi külügyi tevékenységéről, mint annak idején a budapesti napilapok a „Középkor“-ról. Idehaza pedig emiatt a plágium és „Mázig gevul“ vádjával halmozzák el. Valóban, nem méltó zárjelenete ez a búcsúzó évnek!

*

„Kezdődjék az év áldásaival!”

5691 emlékezetes év lesz és marad a budapesti zsidóság történetében. Azon a földön, ahol Herzl született, láthatatlan erők működnek és a romokból a vallás, a tudomány meg a kegyelet palotái csodálatos gyorsasággal emelkednek az ég felé. Milyen varázs lebeg ezen rög felett, ahol Herzl szülőháza állt, hogy öntudatlanul kezek meg szellemek dolgoznak azon, hogy minden, ami az emberi léleknek szent és drága, templom, iskola, kehilla, kulturház és hősi kápolna szorítsa egymást, hogy Herzl földjén helyet kapjon!

Talán sejtelmük sincs a nagyon tisztelt uraknak, akik geometrikus figurák fölé hajolva, tanulmányozzák az építkezési tervek, mennyi dicsőség fog itt uralkodni jövő időkben!

A halhatatlanok várhatnak!

Jön az idő, mikor nemcsak a diaspora mind a négy irányából ide fognak zarándokolni, hanem amikor Herzl emlékét az egész emberiség szent hagyatékként fogja őrizni. Ezt nem én mondom, hanem *ezt a véleményt Paul Painlevé, a volt francia miniszterelnök fejezte ki cikkében* és még hozzá tette, hogy büszke rá, hogy Herzl életének egy részét Franciaországban töltötte. Hasonló lelkesedéssel beszél Herzlről az olasz király, Ferdinánd, volt bolgár király, a bádeni főherceg, mert Herzl fenséges nagyságát csak e föld nagyjai tudták méltón megbecsülni.

De milyen arcot vágott volna *Paul Painlevé*, hogyha jelen lett volna a Pesti Izr. Hitközség évi nagygyűlésén, hol a kulturház építéséről tanácskoztak, s az egész nagygyűlésen egyetlen ember sem említette Herzl nevét!

Egy zsidó Szt. Imre nap lehetne a kulturház felavatása, büszkesége a magyar zsidóságnak és fontos szolgálat a magyar ügynek, ha a mélyen tisztelt előljáró urak feladatuk és a helyzet magaslatára emelkedni tudnának. (Legyen én miattam „copyright by Egyenlőség“.)

A nagy művet tulajdonképen az építészek alkotják, a költséget a tisztelt adófizetők viselik, az elnök feladata pedig, hogy ebbe a testbe lelket leheljenek. Meg fogja őket szállni Herzl szülő-

háza genius locije, vagy pedig továbbra is rabjai leszünk annak az áldatlan „Egyenlőség“-klikknek, mely éppen itt Herzl házában fészkelődik, mint Asmadáj Salamon király trónján?

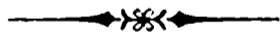
*

Hősök temploma.

Vanak olyan különcök is, akik már sokallják a magyar zsidók folytonos hősiekedését, s azt vélik, hogy ez a bramarbazas (ahogy ők nevezik) reakciót vált ki és ellenséges statisztikát provokál. Hát ezek a különcök nem értik meg mennyire is indokolt a budapesti zsidóság jajveszékelése a különös nagy veszteségért, mely a becsület mezején érte őket. Sem a számszerű, sem a viszonylatszerű adatokat nem szabad tekintetbe venni. Hasonlíthatatlan áldozatokat hoztunk mi a haza oltárán. *Zsidó hőseink száz százaléka esett el a harctéren! Egyetlen egy zsidó hős sem maradt hátra.*

Hinc illae lacrymae! Mióta itt vagyok megint Budapesten, Diogenes lámpájával hiába keresek egy zsidó hőst, hogy segítsen nekem a korrupció és protekció elleni küzdelmemben. Mert az igazi hős az, aki az ár ellen küzdeni mer. Szép dolog a frontharc, de hasonlíthatatlanul hősiesebb az önkéntes, magányos küzdelem a közélet tisztaságának fehér zászlója alatt. Hol van az a zsidó hős, aki az „Egyenlőség“-klikkel szembe merészel szállni és akiben bízni lehet, hogy nem fog átpártolni, hogyha jobban fizeti ki magát az ellenfélt szolgálni?! Voltak ilyen hősök is a háború előtt, de úgylátszik mind elestek a fronton. „Et le combat cessait faute des combattants“. Ezért nagyon dícsérem a „Hősök temploma“ gondolatát és én leszek az, aki őket legjobban siratni fogom.

B. S.

Uj Szeretet-Otthon

A pesti orthodoxia ismert zárt-körűséget valló elvei dacára izmosan fejlődik. Csaknem egyidejűleg a modern haladás vívmányait a legszigorúbb rituáléval egyesítő „Mikva“ megnyitásával az orth. Chevra Kadisa is egy új intézménnyel gazdagította a budapesti zsidóságot. Szeretet-Otthont létesített a Biró Dániel szanatórium szomszédságában a budai hegyek alján. Senki sem tudott róla, hogy az öregek számára, akik vallásos miliő-

ben akarják tölteni életük őszi esztendejét, új otthon épül, amelyben modern kényelemmel a leghygienikusabb környezetben, állandó orvosi felügyelet alatt, különféle szakorvosok közelségében élhetnek.

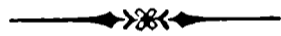
Dr. Friedmann Izidor, a Pesti Orth. Chevra Kadisa agilis elnöke nem verte a dobát, hogy új otthont épít a zsidó humanizmus számára. Egyszerre csak itt áll készen a csinos saroképület, legmodernebb beren-

dezésével, fehér bútorával, csiszolt tükreivel, angol mosdóival, hideg-melegvíz szolgáltatással minden egyes szobában, széles folyosójával és pompásan ápolt kertjével és a budai hegyek illatos, friss levegőjével. Az Orth. Szeretet-Otthon nemcsak elaggott szegényeket vesz fel, hanem olyanokat is, akik az ellátás fizetésével lehetővé teszik a szegénysorsúak támogatását. A Szeretet-Otthon különszobái valóban „úri otthon” nyújtanak. Az ellátás mindig orvosi felügyelet ellenőrzése alatt áll. A szomszédos orth. szanatórium kiváló orvosi kara az új szeretet-otthonra is kiterjeszti tevékenységét és természetes, hogy a Szeretet-Otthon rendelkezésére áll a szépen felszerelt zsidó templom is.

Nem impozáns méretekkel, inkább

intim jellegével akar hódítani az új Orth. Szeretet-Otthon. Családias melegséget, bensőséges gondozást akar nyújtani a hozzáfordulóknak. Az új intézményről, mely iránt már is igen nagy érdeklődés nyilvánul meg, felvilágosítás nyerhető az Orth. Chevra Kadisa székhelyén Budapest, VII., Kazinczy-utca 41., vagy a helyszínen, Városmajor-utca.

Dr. Friedmann Izidor elnök munkásságában és érdemeiben egyenrangúan osztozkodik a Chevra alelnöke *Schlesinger Adolf* és a nagytudású titkár *dr. Abrahamsohn Hermann* is. Mindkettőjüket *Weinstock Vilmos*, *Reitmann Manó*, *Berger Samú*, *Filut Bernát*, *Kornfein Ábrahám* választmányi tagok lelkesen támogatták a szép eredmény létrehozásában.

Pollák Illés

Irta: *dr. Jacobi Béla*.

Egy roskadásig megrakott, a mennyezetig sűrűn felpakolt nagy könyvtárszobában, ahová már a túltömöttségénél fogva további köteteket elhelyezni nem lehet s ahol a könyvek megszólalnak, regélnek, mesélnek, komoly történelmi, jogi, szociológiai, filozófiai és belletrisztikai felolvasásokat és előadásokat tartanak logikusan, ritmikusan, az előadás és szónoklás minden művészetével és rutinjával felvértezve, — egy ilyen megelevenedett könyvtár közepén képzeltem el magamat, ha Pollák Illés közelében ültem. Rajta keresztül beszélt minden könyv és minden írás. Egy igazi polihisztor, a tudósok tudósa, a tudás és ismeretek királya volt ő.

Egy örökkön tündöklő üstökös veti fénysugarait az ő homlok-szírtjéről és játszi könnyedséggel és sziporkázó szellemességgel igyekszik megtalálni állandóan azt a korrektívumot, mely a törvénytisztelet, az emberismeret, az egyéni jogok integritása, a gazdasági nehézség, az emberi gyengeség és az államhatalom csorbát nem szenvedhető fenségének összeegyeztetése mellett a mindenkor változó igazságot győzelemre segíti.

Fürkésző agyával és mérhetetlen nagyságú ismereteivel majdnem emberfeletti harcot vív szerteágazó és sok irányú tudományos,

kulturális és publicistikai munkájával az ideális igazság eszméjéért. És eközben mintegy 30 évvel ezelőtt jogászi és filozofiai élelátásával felismerte a jog és igazság egymásközti harcát és azok állandó küzdelmét. Azt a harcot, mely a jog és az igazság között és másrésről a jog és a társadalom, a társadalom által megkívánt jogok és a jogi alapon felépült társadalom között állandóan fluktuál.

Ebben a harcban a támadás és védelem képezte életének gerincét és hatotta át minden szellemi termékét.

Jogász volt utolsó csepp véréig és ügyvéd volt a szó legnemesebb értelmében. Magasan álló filozófus, és mélyreható szociálpolitikus, aki ezen tudások conglomeratumából húzta ki azokat az aranyszálakat, amelyek végeredményben az igazság győzelmét hirdették.

Pollák Illést röviden jellemezni nem lehet. Az ő tevékenysége, de főleg az ő tudása oly sokoldalú volt, hogy kiapadhatatlan memoárok írhatók azon 35 évi együttlét idejéből, amelyet szűkebb baráti környezetében eltölthetni szerencsés voltam.

Pollák Illést nem hasonlíthatom össze a régiekkel, de nem hasonlíthatom össze a jelen nagy férfialival sem. Pollák Illés egy *sui generis fogalom* volt, amelynek nincsen mása és az ő márkájának nincsen utánzata. Szónoki és debatteri sikerei lenyűgözték a hallgatóságot és tanítómestere volt annak a módszernek, hogy hogyan lehet az ügyvédkedés fenkölt hivatását egyben az ügyvédkedés művészetévé felemelni. Megküzdött ennek gyakorlati hátrányaival is és az életrajzának szépségét nem rontotta le soha olyan elgondolás, amelynek révén az emberrel vele született anyagi impulzusok nyomásaként a gyakorlati ember szintjére leereszkedett, vagy akár a szükség parancsolása szerint arra fellépni igyekezett volna. A magyar jogászság igazi vezérét vesztette el, de produkált annyit, hogy élni fognak belőle a későbbi generációk is.

A magyar zsidóság pedig egy őrtálló oszlopot vesztett el földi létének elmúlásával, mert bár egyházának igazgató ténykedéseiben sokoldalú elfoglaltsága miatt részt nem vehetett, de büszkén vallotta magát zsidónak, aki mint szegénysorban élő tanító leszármazottja, önerejéből és saját kvalitása révén és minden segítség nélkül emelkedett a tudósok pantheonjába.

Nem tudom, hogy a tudása vagy a szelleme volt-e nagyobb, hogy a munkabírása avagy a munkakedve vezetett-e a versenyben, de egy bizonyos, hogy tehetsége és elhivatottsága a messze külföldön is hirdette a magyar tudós nagyságát.

Olvasom, . . . nem olvasom

Nem olvasom

Ismét egy jelentős nevet kell törölnöm a névsorból: meghalt *dr. Pollák Illés*. Néhány hónap előtt nála jártam. Kikereste *Spengler* „Der Untergang des Abendlandes“ című munkát és figyelmeztetett, hogy *Spengler* szerint a Lech mezei csatában a magyarok sorában zsidók is résztvettek a küzdelemben. Megbízott azzal, hogy eszközöljek ez irányban kutatásokat, mert ebből hathatós fegyvert lehetne kovácsolni a fajvédők és az antiszemiták ellen.

Viszonzásul én is közöltem a Mesterrel egyéni és sajátos teóriámat, melyet alkalomadtán, mint „*Lex Kurländer*“ akarok közreadni. Napokig büszke voltam a válaszára, mely úgy hangzott: „Öt év óta ilyen chochmét nem hallottam.“ A Szombat olvasóinak alkalmuk lesz a „*Lex Kurländer*“-rel megismerkedni.

Olvasom

A Bibliának minden egyes mondata közismert, a legtöbbje szállóige. Kevés embernek adott meg, hogy a Bibliából kiragadjon 2—3 szót és bekerevezve annak új fényt tudjon adni. A mi egyetlen Apponyi Albertünk zsenijének sikerült ez genfi be-

szédében. Már-már úgy látszott, hogy a mélységes hatást nem lehet fokozni, mindenki úgy érezte, mintha templomban volna, midőn Apponyi a beszéd végén a 116. zsoltárból idézett: „Él bennem a Hit, ezért volt bátorságom beszélni.“ Egyik angol lap megjegyzi, hogy a világ legelső hallgatósága úgy érezte, Isten embere, próféta szólalt meg. Ezt nevezem idézésnek, de így csak egy Apponyi tud idézni. Az összes rabbinusok iskolába járhatnának hozzá. Mi is ezután jobb értelmezőssel fogjuk idézni az ismert zsoltárban: „*Heemanti ki ádá-bér.*“

Nem olvasom

A nagy hitközség fennhatósága alatt egyes intézmények autonom hatáskör felett rendelkeznek és csak laza kapcsolat fűzi őket az anyahitközséghez. Ezen intézmények közül — nem is egynél — a kasrusz követelményeket mellőzik és minden zsidó jelleg hiányával teljesen megfelelkeznek arról, hogy mindegyik címében ott díszeljen az „izraelita“ szó és, hogy mindegyiket zsidó fillérek táplálják. Nem tartom közérdekűnek egyes intézményeket — egyelőre — kipellengérezni, azonban az Előljáróság csekély utánjárással meggyőződhetik, mely intézmények nem törődnek a vallás szabá-

lyaival. A hitközségnek módjában áll minden intézménynél, — autonómiájuk dacára — felügyeletet létesíteni és ezeknél is megvalósítani azon céltudatos intézkedéseket, melyek a nagy Kórháznál olyan elsőrendűen beváltak.

E téren szívesen látnám Fischer Benjámint kasrusz-rabbi erélyes fellépését.

Olvasom

Míg pl. a berlini hitközség évenként vagyont áldoz a felekezeti sajtó céljaira, addig nálunk a vezetőség csak morzsákat juttat a lapoknak. Ennek dacára az újévi számok mérete és cikkei messze túlszárnyalják a külföldi kollégáékat. Vészi József mindnyájunk lelkéből beszél: „Mikor az enyészeti angyala ágyam felett kibontja szárnyait, legyenek körülöttem hittestvéreim, akik elröppenő lelkem utjára adják az Igét Smá Jiszróél“!

Hitközségünk esze: Glückstahl Samu beretvaéles disztinkcióval megállapítja: „Minden egyes zsidó szatócs elpusztulása egy téglakihullását jelent az ország nagy épületéből. Nem lehet szegény zsidó és gazdag keresztény társadalom ugyanebben az országban. Vagy szegény, vagy gazdag mind a kettő!“

Lédermann Mór programmatikus cikkben új eszméket termel ki, csupa jelentős dolgok, ezek közt a legérdekesebb a 4 budapesti hitközség egyesítése. Ez idővel be is fog következni, de előbb a zsidóságnak ki kell magából tenyészteni egy providenciális férfit, aki megihletten megvalósítja a grandiózus koncepciót.

Báró Hatvany Bertalan és Hajdu Miklós mélyen szántó cikkekkel kel-

tenek érdeklődést és a Szombatban a kitűnő Bettelheim Samu cikkét főleg dicsérnem.

Olvasom

Hajdu Marcell cikkét, melyben fölveti azt az ideát, hogy a szemináriumba illesszenek be két jesiva rendszerű tanfolyamot és szerinte a bibliakritika másodhelyre is szorítható. Én helyesebbnek tartanám a bibliakritikát teljesen törölni a tanrendből. Nincs annak helye a rabbiképzésben. A rabbi urak ezt a tudományt magánúton is elsajátíthatják. Én pl. sohasem hallgattam bibliakritikai előadásokat, mégis feleslegesen sokat tudok e disciplinából.

Olvasom

Nagy felháborodást keltett Fischer Benjámint, a Zsidó Szemlében megjelent nyilatkozata, aki összetéveszti a Rombach-utcai előljáróságot egy Steif Jonathánnal és Sussmann Viktorral. Saját előljáróinak vezérkarától nem kell komoly kritikát várni, de az orthodoxiában vannak jelentős magántudósok is — chachmé hóir — akik járatosak halachikus kérdésekben. Egy rituális fürdő lehetett jó és megfelelő — bedéwed, besáasz hádchák, — de mihelyt van egy jobb és megfelelőbb a városban, az előbbi már nem szabad használni. Főleg erre külön tilalmat megállapítani. Ez nemcsak joga, de kötelessége is volt az orth. rabbiságnak. Naivul hat Fischer Benjámint nyilatkozata, hogy ő mindent lepecsételt, mintha az ő ténykedése orthodox szempontból számba jöhetne. Annyit jelent, mintha én vagy bárki más pecsételte

csak én, vagy bárki más pecsételte volna le a Mikvát. Ez egyre megy és nem érvényes. Hát nem ismeri Fischer Benjámint a „Schechita chücz“ és a „Mikwe chücz“ fogalmát és nem tudja azt, hogy a rituális fürdő halachikus szempontból sokkal fontosabb, mint a rituális vágatás??

Olvasom

A „Zsidó Szemle“ mindig vadvizeken evez. Majd engem akar kioktatni, hogy ne követeljek a szegény emberek részére temetői papot, majd Klár Zoltánt veszi célba és odamondogat neki, hogy miért tetszeleg „fényeslászói“ pózban. Ezek után kiszáll a demokraliberális parton, ott ismét tanácsokat osztogat Rassay Károlynak, hogy zsidópártot alakítson. Hát Palesztinában a cionizmus ügye annyira rendben van, hogy a mi fejünk fáj Schönfeld Józsefnek? Én visszaadom a kölcsönt, én is adok a kollegának egy tanácsot: önmagának adjon valami okos tanácsot, nem nekünk. Ő erre nagyon is rászorul.

Nem olvasom

hogy a Szentegyletnek úgynevezett „jó“ sajtója van, amivel a korszakalkotó, nagy előd nem rendelkezett. Igaz, hogy nem is volt rá szüksége. Három helyről is rám támadtak, hogy a Szentegyletet nem szabad kritizálni.

A Szentegylet sajtójának figyelmébe ajánlom dr. Reisz Jenő esetét. Reisz dr. annak idején a Haditerménynék volt

a „cedókegabe“-ja s így minden lap, reggel-délben-este nem tudta eleget dícsérni Reisz Jenő dr. zsenialitását. Egyedül nekem volt bátorságom ennek az ellenkezőjét hirdetni. „Senki nem adhat el másnak, csak nekem, senki nem vehet csak tőlem! — ilyen üzlet vezetéséhez nem kell zsenialitás“. Közben Reisz Jenő dr. állása megszűnt és azóta alig akadok nevére a lapokban. Pedig Reisz Jenő kétségkívül kaliber.

Ha blasfémiát követek is el, idézem egy ilyen ügygel kapcsolatosan Immanuel Kant-ot, kinek más véleménye volt a kritikáról, mint a Szabolcsi—Sebeők—Schönfeld-féle triásznak! „Az észnek minden vállalkozásában alá kell magát vetnie a kritikának. A kritika szabadságát semmiféle tilalom által nem szabad csorbítani, mert különben önmagának árt és hátrányos gyanúba keveredik. Semmi sem oly fontos és semmi annyira nem szent, hogy ne kellene alávetni ennek a bíráló és mérlegelő vizsgálásnak, amely előtt nincs személyes tekintet.“ Így olvashatjuk ezt „Kritik der reinen Vernunft“ című munkájában.

Olvasom

Óbudai Freidiger Ábrahám Reich Koppel sírköleplezésénél beszédében felemlítette, hogy az igazi nagy embereknél felesleges a sírkő, az ő emléküek enélkül is él és maradandó. Nagyon igaza van, azonban a sírkőfelállítás nálunk évszázados, patinás szokás. A síremléknek ünnepélyes fel-

avatása ellenben már újszerű és nem hagyományos. Léderer Sándor honosította meg nálunk, aki minden

megmozdulását bengáli fényben szerte csillogtatni.

H í r e k.

Kálmán Henrik levele a Szombathoz

Angol-Magyar Bank Részvénytársaság Vezérigazgató-h.

Igen tisztelt Szerkesztő Úr!

Kérem, fogadja legőszintébb köszönetemet azért a megtszélő figyelemért, hogy 30 éves szolgálati jubileumom alkalmából rólam becses lapjában megemlékezni szíves volt.

Kiváló tisztelettel kész híve

Kálmán Henrik

Nagyságos

*Dr. Kenéz-Kurländer Ede úrnak,
a „Szombat“ szerkesztője,*

Budapest V.,

Budapest 1930. szeptember 18.

HÁZASSÁG. *Eisnmann Gyula* az ismert gyáros és nagykereskedő f. hó 21-én házasságra lépett *Walter Olgával*. Az új párt a tisztelők és barátok nagy tábora elhalmozta szerencsekívánatokkal, melyhez mi is szeretettel és igaz nagyrabecsüléssel csatlakozunk.

KOMJÁT ERNŐ JUBILEUMA. Éppen most 30 éve annak, hogy egy fiatal praktikáns lépett be az *Engel Károly* elektromos gyárhoz, amely akkor a legegényibb cég volt, mert tulajdonképp egy egyénből, *Engel Károlyból* állott, aki maga mellé vette munkatársul a most jubiláló *Komját Ernőt*. Harminc év múlt el azóta 30 év nagy munkássága meghozta a maga gyümölcsét. Ma az *Engel Károly* elektromosgyár a szakmának egyik

nagy tényezője és 300 embernek ad kenyeret. Ebben oroszlánrésze van *Komját Ernőnek*, aki 30 év után is éppen úgy dolgozik, olyan fiatalos szorgalommal és buzgalommal mint praktikáns korában. Ma is ő az első az irodában és az utolsó, aki hivatalát elhagyja. Az ő munkássága is hozzájárult ahhoz, hogy az *Engel Károly* cég ma már ismert egész Közép-Európában és Bukarestben, Zágrábban, Belgrádban, Prágában, Bécsben is nagy érdekeltségei vannak. A csendben jubiláló *Komjátot* ez alkalomból barátai, tisztelői és mindazok felkeresték meleg üdvözlétükkel, akik már sokszor igénybe vették azt a jótékonyt, amelyet *Komját Ernő* csendben szokott gyakorolni.

Komját Ernő felekezetünk hűséges és lelkes tagja, aki a zsidóság minden kérdése iránt melegen érdeklődik és teljes erővel támogatja annak kulturális és jótékonyági akcióit. A szereplési alkalmakat kerüli, azért nem forog neve közszájon, de csendben, annál komolyabban veszi ki részét a céltudatos munkából.

Hittestvéri üdvözléssel köszöntjük őt eme nevezetes napja alkalmából.

LEVÉL A SZERKESZTŐHÖZ.

Igen tisztelt Szerkesztő Úr! Néhány héttel ezelőtt súlyos vakbéloperáción mentem keresztül, melyet a zsidókórházban *Fischer* tanár úr hajtott végre. Az ő nagy tudásának és szeretetteljes bánásmódjának köszönhetem, hogy teljes mértékben visszanyertem

egészségemet. Nem mulaszthatom el ez alkalommal, hogy hangot ne adjak annak a hálának, amelyet ezzel a nagyszerű tudóssal és melegszívű emberrel szemben nemcsak én, de minden egyes beteg, aki az ő keze alá kerül, érez. Ha Fischer tanár úr megjelenik a kórteremben, nemes és emberszerető egyéniségéből már olyan fluidum árad szét, amely egymaga is jóhatással van a betegekre. Az a szeretetteljes gondoskodás, amelyet kivétel nélkül minden egyes beteggel szemben tanúsít, visszaadja a betegek életkedvét és előmozdítja felgyógyulásukat. Hű segítőtárs, nehéz és felelősségteljes munkájában a nagytudású és igen kedves doktor *Wenezianer Piroska*, akin meglátszik, hogy a neves *Wenezianer* főrabbi leánya. Úgy érzem, lelki kényszerből, hogy fenti sorokat meg kell írnom és nagyon kérem a szerkesztő urat, sziveskedjék ezeknek helyet adni. Őszinte híve

Roboz Vali

BOSCHAN ARTUR JUBILEUMÁT készül ünnepelni a kőbányai izr. hitközség. Most lesz tíz éve, hogy *Boschán Artur* elfoglalta az elnöki széket és a hitközség izmos fejlődése és az intézmények egész sorozata hangosan hirdetik, hogy a tudományos képzettségű elnök egész férfiúként tölti be tisztjét. A jubileumra még visszatérünk.

HÉBER ABC ÉS OLVASÓKÖNYV jelent meg *Schlesinger József* cég kiadásában, mely a modern pedagogia és technika összes újításait felhasználva, lehetővé teszi a héber és magyar olvasás párhuzamos tanítását, időben és módszerben. Ugyanis a képek oly módon vannak megválasztva, hogy azok teljesen alkalmasak a magyar olvasás tanításánál is hasz-

nálatos fonomimikai jelek, valamint a hozzá szükséges mesék megalkotására és felhasználására.

Teljesen újszerű a könyvben a betűképek kétszínben való nyomása és azoknak a könyv elején való csoportosítása. A kétszínű nyomás révén a betűalak plasztikusan emelkedik ki a képből, a betűképek ilyen csoportosítása az áttekinthetőséget könnyíti meg. Az átdolgozás és a színes képek felhasználása *Speiser Márton* dicséri.

HÁZASSÁG.

A Dohány-utcai templomban szeptember 21-én délben fényes külsőségek között tartotta meg esküvőjét *Holitscher Bernátnak*, az ismertnevű textilgyárosnak leánya, *Erzsébet*, *Kertész Pál*, az Angol-Magyar Bank titkárával. A díszes mezbe öltözött templomban *dr. Hevesi Simon* vezető főrabbi vezette a szertartást *Ábrahámson* főkantor és a teljesszámú énekkar segédlete mellett. A jelenvolt előkelőségek: *Vida Jenő*, *Kálmán Henrik*, *Fleissig Sándor*, *dr. Strausz István*, *dr. Sándor László* stb.

ÚJ KÁNTORT KAP A PESTI IZR. HITKÖZSÉG. *Weisz Sándor* nagyatádi főkantor szeptember 5-én és 6-án, a Rombach-utcai főtemplom péntek esti és szombat délelőtti istentiszteleteinek keretében mutatkozott be néhány évi távollét után a főváros zsidóságának. Hosszú évek óta, amióta a sikert és anyagi javakat ígérő művészi pályának búcsút mondott, hogy vallásos nevelésének sugallatát követve, Isten szolgálatának szentelje elvitathatatlanul jelentős énekes-kvalitását, ismerjük és figyeljük működését. Annak idején a chazonok egyik legelseje:

néhai Lazarusz Adolf hívta fel erre a ragyogó szépségű lírai tenorra Lederer Sándor hitközségi elnök figyelmét, aki készséggel vette pártfogásába azzal a kimondott célzattal, hogy biztosítsa kántori képességeit a hitközség számára. Néhány évig a fővárosban, majd a vidég legnagyobb főkántori pozícióiban működött és három év óta a nagyatádi hitközség népszerű főkántora. A péntek-sombati debü után szívesen állapítjuk meg, hogy sokat használt neki a vidéki kántori pálya önállóbb hatásköre. Bársonyos lágysága, emellett erőteljes lírai tenorja általános feltűnést keltett a Rombach-utcai templomban, amely a két istentiszteletre zsúfolásig megtelt a bemutatkozó alkalmából és a hallgatóság lelkes, megérdemelt ovációban részesítette. Stern Samu udvari tanácsos, a hitközség elnöke, dr. Hajdu Marcel elnökhelyettes, szertartási előljáró, dr. Grauer Vilmos és dr. Zahler Emil előljárók, dr. Hajdu Miklós helyettes szertartási előljáró, Burger Lajos főtanácsos és Ábrahámsohn Manó főkántor is meghallgatták és mindannyian elismeréssel nyilatkoztak művészi előadásáról. A Pesti Izr. Hitközség szertartásügyi előljárósága céltudatosságának, körültekintésének és hozzáértésének adta tanúságát, midőn meghívta a nagyatádi főkántort és módot adott képességeinek és tudásának bemutatására. Eltekintve attól, hogy a lírai tenor ma ritkaságszámba megy kántorainknál, azért is helyesen tenné a hitközség, ha biztosítaná Weisz Sándort templomai részére, mert a külföldi zsidóság veszedelmes módon kezd érdeklődni a magyar kántortalentumok iránt. Kvartin és Guttman után tudvalevően a mi ragyogó képességű Ábrahámsohnunkat és

Lineczkit szerették volna exportálni és csak a pesti hitközség előrelátása tudta távozásukat megakadályozni. A Csáki-utcai templomból azonban sikerült a müncheni hitközségnek a nagytehetségű Neu Mórt főkántorává megnyernie és úgy halljuk nemrég feltűnt utódját Fenákel Lajost is hasonló ajánlatokkal környékezik meg. A hitközség előjárósága helyesen tenné, ha Weisz Sándort, ezt a gyönyörű hangú és jelentős művészi tudású, immár kiforrott tehetséget azonnal biztosítaná a maga számára.

MÁR OKTÓBER 17-ÉN KEZDŐDIK AZ ÚJ OSZTÁLYSORSJÁTÉK, melynek játékterve rendkívül előnyös és a hirtelen meggazdagodás reményét kelti fel az érdeklődőben. A sorsjegyek mennyisége 84.000, melyek közül 42.000 számot biztosan kisorsolnak, tehát minden második sorsjegy nyer. A sorsjegyek ára egy-egy osztályra 24 pengő, fél sorsjegy 12 pengő, negyed 6 pengő. A jutalom 300.000 pengő, a főnyeremény 200.000 pengő, úgy hogy a legnagyobb nyeremény szerencsés esetben egy fél millió pengő. Kisorsolásra kerül azonkívül 100 ezer, 50 ezer, 40 ezer, 30 ezer, 20 ezer stb. pengő, összesen közel 8 millió pengő készpénz. A sorsjegyek iránt óriási az érdeklődés.

TEMPLOMAVATÁS. A Sashalmi hitközség f. hó 21-én avatta fel díszes templomát. Az avatást a gödöllői főrabbi, dr. Eisenberger Géza végezte. Az örökmécses meggyújtására meghívták dr. Schwartz Benjámint pesti rabbit. Az építési akciót az ottani elnök Princz Izidor vezette, Hersch Samu és Goldberger Hentik, erkölcsi és nagymérvű anyagi támogatásával.

KÖZGAZDASÁG

A PHILIPSEK NAGYARÁNYU ELŐRETÖRÉSE. A hatalmas tőkével rendelkező, világviszonylatban is az elsők között helyet foglaló *Philips Villamosági- és Rádió Rt.* magyarországi telepe rövid egy-két év alatt a szakmában minálunk is magához ragadta a vezetést. Az egyre fejlődő rádió-technika szinte napról-napra újabb követelmények elé állítja a gyártást. A tökéletesedést szolgáló találmányok gyors ütemben követik egymást s ezeknek a gyártásban való gyakorlati felhasználása csak ott érvényesülhet teljes mértékben, ahol a kellő anyagi kapacitás rendelkezésre áll. Csakis így történhetett, hogy *Philipsék* teljes mértékben kivívhatták a piac osztatlan bizalmát, amit az említett okok mellett még racionális üzemvezetésüknek és okos üzletpolitikájuknak is köszönhetnek. A magyarországi gyártelep közel 2000 munkást és számos műszaki és adminisztratív tisztviselőt foglalkoztat. A „leépítéseknek“ mai szomorú korszakában annál nagyobb örömmel regisztráljuk ezt a tényt, mivel ez szociális és nemzetgazdasági szempontból is kétségtelenül nagy jelentőséggel bír.

A GUTTMANN ÉS FEKETE kötött- és szövettárú gyára már régen kivívta a maga számára a gyáripar működését figyelő körök elismerését.

Ez az elismerés nemcsak a gyártmányok igazán kifogástalan minőségének szól, amellyel sikerült nagymértékben kiszorítani a külkereskedelmet oly súlyosan terhelő importot, hanem annak a konciliáns üzletpolitikának is, amely *Fekete Jenőt*, a vállalat vezető-tulajdonosát jellemzi kell emlékeznünk itt arról a gyönyörű gesztusról is, amelynek híre az utóbbi hetekben jutott köz tudomásra. Arról, hogy *Fekete Jenő* kezdeményezésére a gyár sokszáz munkása lelkes közakarattal szent fogadalmat tett, hogy mindennemű szükségletük beszerzésénél kizárólag és meg nem alkuvóan csakis magyar munkáskezek által termelt cikkeket fognak vásárolni. Ez az elhatározás több, mint követnie kell minden jógondolkodású magyarnak, akár munkás, akár gyárigazgató. *Fekete Jenő* és munkásai büszkék lehetnek elhatározásukra, amellyel beírták nevüket az egyedül helyes és racionális hazafiság aranykönyvébe.

Szerkesztésért és kadásért
Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE felel.

Centrál-nyomda, I., Bicskei-u. 6.
Felelős: Martinovits Andor.

Neiger J.

BUDAPEST, VI.,

legelső rituális étterem

Elsőrangú házikoszt házhoz szállítva
2 Pengő. Palesztinai kóser borok
állandóan raktáron.

TERÉZ-KÖRUT 4

TUDNIVALÓK:**XXV. m. kir. osztálysors-
játék**

játékterve nem változott.

A sorsjegyek ára, nyeresi
esélye maradt a régi
az elérhető legnagyobb nyeresimény**pengő 500.000 pengő**

jutalom és nyeresimények:

300.000**200.000****100.000**

50.000		25.000
40.000		20.000
30.000		15.000

stb., stb. pengő, összesen közel
8 millió pengő készpénzben**A huzás október 17-én
kezdődik**84.000 sorsjegy közül
42.000 biztosan nyer tehát a
**sorsjegyek fele ok-
vetlen nyer!**

Sorsjegyek hivatalos ára:

Egész 24 P	Fél 12 P	Negyed 6 P	Nyolcad 3
----------------------	--------------------	----------------------	---------------------

az összes főárusítóknál.

**MAGYAR
KONFEKCIÓMŰVEK
Részvénytársaság
ezelőtt Ungár Lipót**

**Budapest,
VII., Károly-körút 3/c.**

**október
2
szerda este**

köszönt be a Jomkippur
Speciális,
hagyományos ételek:

Hoffmann

orth. kóser ÉTTERME
VI., RÉVAL-UTCA 4/b.

Ünnepi vacsorára

előjegyzések, asztalrendelések
szerda délig.